

Bakalářská práce

Granátový šperk

Garnet jewelry

Autor: Klára Vinklárková

Studijní program: (B) bakalářský
Studijní obor: (B212) Design

Vedoucí: MgA. Jan Jaroš

Praha, červen 2022

© Klára Vinklárková

České vysoké učení technické v Praze, 2022

Klíčová slova: *český granát, šperk, piercing, záušnice, náhrdelník*

Key words: *Czech garnet, jewelry, piercing, earcuff, necklace*

2/ ZADÁNÍ bakalářské práce

jméno a příjmení: KLARA VINKLÁRKOVÁ

datum narození: 25.01.2000

akademický rok / semestr: 3 / LS

obor: DESIGN

ústav: 15150

vedoucí bakalářské práce: MGA. JAN JAROS

téma bakalářské práce: SPERK

viz přihláška na BP

zadání bakalářské práce:

1/ popis zadání projektu a očekávaného cíle řešení

Kolekce šperků s náhodným kamennem

2/ popis závěrečného výsledku, výstupy a měřítka zpracování

model 1 ku 1

3/ seznam případných dalších dohodnutých částí BP

Datum a podpis studenta 24.02.22 *[Signature]*

Datum a podpis vedoucího BP 24.02.22 *[Signature]*

registrováno studijním oddělením dne

28.2.22 *[Signature]*

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury	
<p>Autor: Klára Vinklárková</p> <p>Akademický rok / semestr: 2021-22/L</p> <p>Ústav číslo / název: (B212) Design</p> <p>Téma bakalářské práce - český název:</p> <p>GRANÁTOVÝ ŠPERK</p> <p>Téma bakalářské práce - anglický název:</p> <p>GARNET JEWELRY</p> <p>Jazyk práce: čeština</p>	
<p>Vedoucí práce:</p> <p>Oponent práce:</p>	<p>MgA. Jan Jaroš</p> <p>Bc.MgA. Markéta Kratochvílová</p>
<p>Klíčová slova (česká):</p>	<p>český granát, šperk, piercing, záušnice, náhrdelník</p>
<p>Anotace (česká):</p>	<p>Granátové šperky, které vznikly za pomoci družstva umělecké výroby Granát v Turnově, vychází z tradičního granátnického řemesla. Klasický motiv granátové kytičky propojuje tři kousky, které může nosit kdokoli. Nejlépe večer při světle svíček.</p>
<p>Anotace (anglická):</p>	<p>Garnet jewelry, which was created with the help of the Granát art production cooperative in Turnov, is based on the traditional garnet craft. The classic flower motif connects three pieces anyone can wear. Best in the evening by candlelight.</p>

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.“

V Praze dne 19.5.2022

Podpis autora bakalářské práce

Tento dokument je nedílnou, povinnou součástí bakalářské práce i portfolia (titulní list)

Poděkování

Můj hluboký dík patří vedoucímu mé bakalářské práce MgA. Janu Jarošovi a asistentu Akad. mal. Miroslavu Bednářovi za odborné vedení, podnětné konzultace a velké zapálení se kterým ateliér vedou. Tímto bych chtěla poděkovat především družstvu umělecké výroby Granát v Turnově a jeho vstřícným zaměstnancům. Bez jejich ochoty spolupráce a otevřené komunikace by tato práce neměla šanci vzniknout. Děkuji Mileně Hořické za možnost bádání v depozitáři Uměleckoprůmyslového musea. Děkuji slečně Anetě Kučerovské za krásné nafocení své kolekce granátových šperků. V neposlední řadě díky všem, kteří mě podporovali a vytvářeli mi hezké prostředí pro dokončení práce.

Anotace

Granátové šperky, které vznikly za pomoci družstva umělecké výroby Granát v Turnově, vychází z tradičního granátnického řemesla. Klasický motiv granátové kytičky propojuje tři kousky, které může nosit kdokoli. Nejlépe večer při světle svíček.

Anotation

Garnet jewelry, which was created with the help of the Granát art production cooperative in Turnov, is based on the traditional garnet craft. The classic flower motif connects three pieces anyone can wear. Best in the evening by candlelight.

OBSAH

1. Úvod.....	8
2. Analytická část.....	9
2.1 Český granát.....	9
2.2 Broušení českého granátu.....	10
2.3 Granátnické techniky.....	11
2.4 Historie granátové industrie.....	12
2.5 Historie šperku s českým granátem.....	14
3. Výstup analýzy a formulace vize.....	17
3.1 Lidový šperk a zlidovělý šperk.....	17
4. Proces navrhování.....	18
5. Prototypování a testování.....	21
5.1 Kroužek do nosu.....	22
5.2 Záušnice.....	23
5.3 Závěs.....	25
6. Výsledný návrh.....	27
6.1 Popis.....	27
6.2 Výroba.....	30
6.3 Materiál a povrchová úprava.....	35
6.4 Zajímavost.....	35
7. Technická dokumentace.....	37
8. Závěr a reflexe.....	38
9. Seznam použité literatury.....	40
10. Přílohy.....	40

1. ÚVOD

Téma českého granátu se nějakým způsobem dotýká nás všech. Je to český národní kámen s výjimečnou barvou holubičí krve. Zdá se být černý, ale při správném opracování, správném zasazení a správné denní době odráží a pohlcuje světlo nevídaným způsobem. Přezdívá se mu též večerní kámen, jelikož nejpůsobivější odlesky z něj dostanou až světla svíček. Má též skvělé fyzikální a chemické vlastnosti. Vysoká tvrdost, odolnost a schopnost přečkat vysoké teploty z něj dělá z pohledu šperkařského dobře zpracovatelný kámen. Nic nemůže být perfektní. Háčkem je velikost kamínků. Vyskytují se jen ve formě drobných zrn, která vzácně přesahují hranici sedmi milimetrů a běžně se pohybují kolem velikosti od 2 do 3 mm. Pro podpoření krásy granátu je tedy skoro nezbytné ho použít jako díl mozaiky. Více granátů, je více. Aby vynikl, zasazuje se ve skupině tzv. dlážděním, pavé. Postupem času se zdokonalovaly techniky, které se pro takový granátový šperk používaly. Všechny podléhají precizní ruční práci, která vyžaduje velkou zručnost a trpělivost. Současné technologie dokonce umožňují i využití kamínků menších než 1,8 mm, které by nebylo možné fasovat ručně. U meších kamínků lépe vyniká rudá barva.

Český granát oplývá také spoustou pověstí a mystiky pramenící z hluboké minulosti. Tomuto rudému kamínku jsou přisuzovány schopnosti podnícení vášně, podpora vitality, krevního oběhu a tlaku. Má ochraňovat a pomáhat s překonáním smutku. Říká se, že s darováním šperku s českými granáty dáváte obdarovávanému štěstí. Možná proto byly granátové šperky součástí věna a svatebního šatu nevěsty nebo se také dávaly k oslavě druhého výročí svatby. Do minulého století byla granátová šňůra častým rodinným pokladem dědicí se z generace na generaci, a to v měšťanských i lidových poměrech. Byl vzýván hnutím národního obrození, šperky s českým granátem oběhly na přelomu 19. a 20. století svět a reprezentovaly nás na úspěšných světových výstavách v Bruselu a Montrealu. Přes různá státní zřízení, kterými jsme prošli, je granát neodmyslitelně spjat s naší historií.

Vzhled granátového šperku se vyvíjel s diktátem doby a dobových technologií výroby. Byl zasazován v drahých kovech, ale i v kovech neušlechtilých jako tombak. Nekombinoval se nebo byl doplňován stříbrným filigránem, perličkami, porcelánovými medailonky, almandiny či vltavíny. Procházel si také různými fázemi obliby a poptávky. Momentální situace je nepříznivá. Samotné řemeslo poctivé „granátničiny“ zaniká. Po boomu v 90. letech je v současné době poptávka nízká. Kupci granátového šperku jsou turisté, kteří si pořizují šperk jako suvenýr. Nepříznivě v tomto případě zasáhla covidová pandemie, omezení volného pohybu a momentální válka na Ukrajině, která problematizuje obchodování s Ruskem.

Zákazníci na tuzemském trhu v současnosti raději „šáhnou“ po designovém šperku bez kamenů nebo po špercích s broušeným sklem, či diamanty.

Měla jsem to štěstí navštívit družstvo umělecké výroby Granát v Turnově, kde tradice řemesla pokračuje. Samotné družstvo má vlastní granátový důl, třídírnu, brusírnu, oddělení designu a vše, co si granátový šperk žádá. Líbilo se mi tam a téma českého granátu mě přitáhlo natolik, že jsem se rozhodla do granátnického řemesla ponořit. Mise to není jednoduchá s ohledem na to, že nemám zlatnické vzdělání ani praxi. Mým úkolem bude poctivá příprava, teoretické základy zlatnictví, historie českého granátu, historie šperku s českým granátem, výsledný návrh šperku a následný proces výroby s laskavou pomocí odborníků z družstva umělecké výroby Granát. Ráda bych si vyzkoušela výrobu i rýžování granátků pro kompletní obraz. Výsledný návrh by měl být vyrobitelný, nositelný a současný. Pouštím se do práce s nadšením a jsem zvědavá, co mi práce přinese.

2. ANALYTICKÁ ČÁST

2.1 Český granát

Granát je obecné pojmenování pro početnou skupinu křemičitanů s podobnými vlastnostmi. Krystalují v krychlové soustavě a izometricky, tzn. mají stejně vyvinuté krystaly ve všech směrech. Odrůdy granátů jsou pyropy, almandiny, grosuláry a andrity. Barevnost bývá různá a rozmanitá dle chemického složení. Existují i granáty, které mění barvu od zelené až po oranžovou v různých světelných podmínkách. Barva odborníky nejocenenější náleží pyropům a almandinům (Vokáčová, 1984).

Ve světě geologie se český granát řadí mezi pyropy. Má stejné chemické složení $Mg_3Al_2SiO_4/3$ jako rubín z Jihoafrické republiky či pyrop z Arizony. Od nich ho odlišuje nezaměnitelná barva, která je zapříčiněna příměsí železa, titanu a chrómu. Český granát má tvrdost nad číslo 7 a index lomu 1,714. Je barevně stálý a na rozdíl od almandinů a jiných granátů nepraská při vysokém žáru. Také dobře snáší kyseliny i louhy. Velikost českého granátu zřídka přesahuje 0,7 mm. Jsou známé nálezy do 12,5 mm, které jsou extrémně vzácné (Vokáčová, 1984).

Český granát byl původně nazýván „carbunculus“, latinsky žhavý uhlík. Bylo to pojmenování pro všechny rudé kameny, jako spinely, rubíny a pyropy. V Česku se v době Karla IV. objevuje název „zrnakoč“. Za Rudolfa II. se v knize o kamenech objevuje Granati Bohemici. Česky se říkalo „kranátky“. Vývoj názvosloví se zastavil u slova granát, které je podle některých odvozeno od granátového jablka a podobnosti kamenu s jeho zrníčky (Hanus, 2019) a (Orságová, 2011).

Český granát byl tvořen vysokým tlakem 60 km pod zemí, před více jak 20 milióny let. Postupně se vulkanickou činností dostával na povrch, kde se mezi štěrky vyskytuje dodnes. Tedy v jihozápadním podhůří Českého středohoří v rozloze asi 70 *km*². Konkrétně mezi obcemi Libčeves a Lovosice. Těžba se dříve prováděla sběrem na poli po dešti, jelikož se kamínky rudě leskly (Černá, 2008) a (Vokáčová, 1984).

Přezdívalo se jim slzy Panny Marie. Průmyslová těžba probíhá v Podsedicích u Třebenic, a to lomovým dobýváním pomocí mechanizace (Černá, 2008).

2.2 Broušení českého granátu

Broušení českého granátu bylo v historii ovlivněno velikostí zrn. Ručním broušením nelze opracovat menší kamínky. Situaci mění broušení strojové, které umožňuje zpracovat i nejdrobnější kameny s velikostí okolo desetiny centimetru.

I přesto, že byla zrna granátu vždy malá, jeho obroušení podléhalo dobové módě a technologiím. Momentálně je český granát podle družstva umělecké výroby Granát nejčastěji zpracováván do brusu hvězdicového, brilantového a muglovaného.

Muglovaný výbrus kamene znamená, že tvar kamene bude oválný či čočkový s hladkým povrchem bez faset. Ty se můžou vybrousit na spodní straně kamene pro lepší svítivost. Další jména pro kámen s tímto výbrusem jsou kabošon, kapižon, en cabochon nebo zrno. Do středověku byl pojem muglování používán pro leštění původního tvaru kamene (Vokáčová, 1984).

Tabulkový výbrus byl používán ve středověku a v renesanci. Býval čtvercový, obdélný a lichoběžníkový. Na okraji tabulky se později vybrušovaly fasety. Byly z nich sestavovány rozety se společnou kovovou obrubou (Vokáčová, 1984).

Jehlancový výbrus přezdívaný pyramida byl používán ve středověku i pro broušení diamantů. Obliby opět nabyl na konci 19. století (Vokáčová, 1984).

Routový výbrus je pro český granát typický. Jedná se o víceřadý brus s trojúhelníkovými fasetami. Mohou být pravidelné i nepravidelné, podle typu broušení a možností brusiče (Vokáčová, 1984).

Brilantový výbrus byl pro český granát využíván od 18. století. Jedná se o univerzální výbrus většiny kamenů. Je tvořen třemi částmi pavilon, rundista (rundišek) a koruna. Pavilon tedy spodní část je vybroušen do špičky s množstvím plošek, koruna se vyznačuje tabulkovou fasetou obklopenou dalšími ploškami, tyto dvě části jsou spojeny rundiškem, který určuje průměr kamene (Vokáčová, 1984).

Plochý výbrus je podobný výbrusu brilantovému. Má stejný pavilon i rundišek, koruna je tvořena jednou velkou tabulkovou ploškou okrouhlého či čtvercového tvaru.

Hvězdicový výbrus byl oblíbený na konci 19. století. Je vhodný pro strojní broušení, proto se využívá i v současnosti. Má vysoký rundišek a hvězdou zdobenou korunu (Vokáčová, 1984).

Kuličkový výbrus a výbrus fasetový vrtaných granátů se používal na granátové šňůry. Dírka se vrtala vřeténkem s diamantovým hrotem. Fasetované vrtané granáty se našívaly či navlékaly na šňůry. Fasety se zde objevují ve 4 až 6 řadách a jsou často nepravidelné. Kuličkový výbrus byl oblíbený v neorenesančních nebo secesních špercích (Vokáčová, 1984).

Výše zmíněné jsou nejdůležitější druhy brusů českého granátu. Existuje také mnoho dalších kombinovaných výbrusů především z dílen turnovské školy (Vokáčová, 1984).

2.3 Granátnické techniky

Do počátku 19. století se granát fasoval stejně jako ostatní drahé kameny do zlata a stříbra. S ohledem na drobné rozměry českého granátu se vyvinul unikátní způsob zpracování. Vzniká zvláštní obor šperkařství, granátničina. Ve 2. až 3. čtvrtině 19. století je typické zasazování granátů do obecných kovů, jako tombak a mosaz. Někteří přisuzují použití neušlechtilých kovů úpadek industrie. Od roku 1927 měli zlatníci povinnost pro výrobu využívat alespoň šesti karátové zlato. Granátové šperky kombinované s perličkami nebo jinými kamínky jsou montovány ve stříbře. V 80. letech minulého století byly kameny zasazovány výhradně do stříbra ryzosti 900/1000 nebo do zlata ryzosti 585/1000 a 750/1000 (Hanus) a (Vokáčová, 1984).

Současné šperky družstva umělecké výroby Granát jsou buď ze zlata žlutého či bílého ryzosti 585/1000 nebo jsou stříbrné ryzosti 925/1000 s různými povrchovými úpravami, jako pozlacení, rhodiování. Zasazování různých velikostí kamenů do různých motivů se může lišit i v rámci jednoho šperku. Často se techniky kombinují. Vrtané kameny byly navlékány na červené nitě, šňůry či byly spojované drátky (Vokáčová, 1984).

Českým granátem se dláždí, ve zlatnické mluvě je to nazýváno pavé. Granáty s brusem brilantovým a plochým jsou zasazovány technikou à jour, která se vyznačuje dírkou vespodu pro precizně vybroušený pavilon. Pro tyto kameny dále používají techniky, jako klenotnická, carglová a zrnková (Vokáčová, 1984).

Tabulkový, jehlancový, muglovaný a routový výbrus byl podkládán stříbrnou nebo červenou folií a zasazován různými způsoby:

Technikou odkrývanou, kde se využívá kov a jeho vlastnosti při vrypu. Kamínek je zajištěn nahrnutým kovem. Je možné ji vidět na starožitných špercích. Dá se hůře opravit při vypadnutí kamínku (Vokáčová, 1984).

Technika carglová používá cargle (obruby) na udržení kamínku. Ty jsou buď hladké nebo s vypilovanými zoubky, aby vypadal kámen větší (Vokáčová, 1984).

Technika zrnková nebo vysazovaná je pro český granát jako skupinový kámen ideální. Cargle (kroužky) se sestaví do požadovaného motivu na plíšku, kolem nich se nataví zrníčka z nastříhaného drátu, motiv se z plíšku vyřeže, a nakonec se do provrtaných dírek zasadí kameny, které jsou obemknuty zrníčky (Vokáčová, 1984).

Obrázek 1 Zrnková technika v družstvu umělecké výroby Granát

Technika nýtková nebo štyftová (štiftová) je legendární granátnický vynález. Byla zavedena v 50. letech 19. století. Na plíšek se nakreslí rozmístění kamínků, kolem se nataví nýtky, které drží zasazené kamínky routového výbrusu. Technika vyžadovala dávku zkušenosti a přesnosti. Využívala se pro vyboulené tvary a dláždění (Vokáčová, 1984).

2.4 Historie granátové industrie

Zatím nejstarší předměty s českými granáty byly nalezeny v hrobovém pokladu krále Childericha I. z 5. století u belgického města Tournai. Dalším artefaktem je tzv. český kříž krále Přemysla Otakara II. z 13. století, který byl obohacen o český granát až při opravě v 17. století (Hanus, 2019) (Vokáčová, 1984).

Významný podrobný popis českých granátů lze nalézt ve spise Gemmarum et lapidum historia. Jeho autorem byl lékař Rudolfa II., holanďan Boetius de Boot (1550-1632). Císař Rudolf II. měl zálibu v drahých kamenech, proto podporoval těžbu, zpracování a export kamene. Vybudoval brusírnu v Bubenči se speciálním zařízením pro broušení granátů. Dokonce si vymíňoval právo na největší

a nejkrásnější kousky, které následně zpracovávali jeho dvorní šperkaři a alchymisti (Hanus, 2019).

Jinak se až do poloviny 18. století z Čech neopracované granáty vyvážely. Brousily se v německých brusičských centrech, jako Norimberk, Waldkriehen a Freiburg. Právo na sběr a vývoz kamene bylo uděleno panovníkem. Granáty putují po celé Evropě a jsou považovány za módní. České království z toho tedy mělo jen pramálo (Vokáčová, 1984).

Běh věcí se začíná měnit roku 1752, kdy získal Filip hr. Kolovrat-Krakovský privilegium od Marie Terezie na broušení českých granátů ve Světlé nad Sázavou. Surovina se dovážela z Českého středohoří. Řemeslo místní dělníky neochotně učili zlatníci z Freiburgu. Po smrti purkrabího je brusičům poskytnut kapitál pro založení vlastních dílen. V roce 1796 dochází ke vzniku Granátnické společnosti, jež spojovala vzniklé brusičské dílny. Měla za cíl udržet řemeslo ve Světlé nad Sázavou. Dílny se soustředily na fasetování a vrtání kamínků (Vokáčová, 1984).

Důležitou událostí je úplný zákaz vývozu nebroušených českých granátů ze země, který byl vydán Josefem II. v roce 1781. Díky němu dochází k rozvoji dalších brusičských center v Českém středohoří, v Turnově a v Praze. V Českém středohoří z granáto-nosné půdy těžila všechna panství. Proto tu byly rozmístěny brusičské dílny, největší v Podsedicích nebo na lobkovickém panství v Bílině (Vokáčová, 1984).

Na Turnovsku je vznik granátnického odvětví spjat s kamenářstvím a opracováváním skla. Na rozdíl od Světlé a Podsedic se zde granát nebrousil v panských brusírnách, ale v domácích dílnách. Nejstarší písemný důkaz o zpracování granátu v Turnově pochází z roku 1758. Po přesunu sklářského průmyslu na Jablonecko se v Turnově začínají na český granát orientovat více. Dokonce turnovští obchodníci s granáty vyjíždějí do Ruska a pokládají základy pozdějšímu granátovému impériu devatenáctého století. Jinak jsou počátky granátnické činnosti v Turnově nevyjasněné a opředeny spoustou příběhů. Za jasný se považuje založení odborné školy v roce 1884 původně pro broušení drahokamů, která se rychle přeorientovala na zlatnické využití granátů (Vokáčová, 1984).

V Praze byl granát využíván zlatníky, o brusičích v Praze nemáme v 18. století žádné zmínky. Ti se začali v Praze objevovat na počátku 19. století. Na trhu se také objevují leonské granáty, je to skleněná imitace vyráběná v Turnově (Vokáčová, 1984).

V druhé polovině 19. století začíná český granát pronikat do světového povědomí. Na mezinárodní výstavě v Paříži roku 1867 získal ocenění Michael Goldschmid a synové za předměty s českým granátem. Na vídeňské světové výstavě 1873 vystavovala granátový šperk mimo jiné i firma Moritz H. Neustadt, která za něj získala medaili. Zvýšil se export do Holandska, Švédska a Francie. Granátové šperky vystavovala Praha na světové výstavě v Barceloně roku 1888.

Fasování granátů byla věnována pozornost na nejedné odborné zlatnické škole, které vychovávaly nové generace granátníků. V roce 1891 byla reprezentativní kolekce šperků s českým granátem vystavena na Jubilejní zemské výstavě. Následovaly dvě úspěšné světové výstavy v Paříži a v Londýně. Za vrchol zlaté éry granátového šperku je považována výstava Obchodní a živnostenské komory v Praze v roce 1908, kde byl českému granátu vyhraněn celý pavilon (Vokáčová, 1984).

Potom vede cesta českého granátu z kopce, urychluje to 1. světová válka. O granát se postupně zabývají umělecká hnutí a směry 20. století, ale renesanci se granátu nedostává. V roce 1953 vzniká družstvo umělecké výroby Granát v Turnově, odštěpením od zlatnického družstva Soluna. V roce 1956-59 družstvo umělecké výroby Granát postavilo nové závody Na výšince v Turnově. V roce 1958 sklidilo družstvo úspěch na Expu v Bruselu díky zapojení tehdejších umělců jako Jana Nušla, či Aleny Novákové. Podílelo se i na dalším úspěšném Expu v Montrealu i na Expu Osace. V roce 1966 splynulo s Precious. Produkce byla exportována společností Artia. Soustřeďuje se sem veškerá produkce granátů a granátových šperků. Po revoluci došlo k personálním změnám ve vedení družstva. Všechny prostory mimo hlavní závod byly vráceny v restitucích. V roce 2006 družstvo odkoupilo povrchový důl Podsedice na Litoměřicku a zahájilo vlastní těžbu granátové suroviny. Provoz pokračuje doposud. Družstvo má puncovní značku českého granátu „G“ (Hanus, 2019) a (Vokáčová, 1984).

2.5 Historie šperku s českým granátem

Užití českého granátu bylo přirozeně spojeno s liturgickými předměty. Barva kamene je symbol krve Kristovy. Po třicetileté válce se český granát po boku s almandiny stal jedním z nejpoužívanějších kamenů na církevním nádobí, špercích i oděvech. Byl zasazován nepravidelný routový výbrus na lemování kalichů, medailonů a monstrancí. Barokní zlatnictví využívá červeného kamínku v kontrastu se stříbrným filigránem a s perličkami. Granáty zdobily už od středověku užité předměty, jako příbory, tabatěrky, zrcátka apod. (Hanus, 2019) a (Vokáčová, 1984).

O užití ve špercích víme od 15. století. V 16. století nosily ženy perlové čepce vyšívané granáty, tzv. „karkule s granáty“. Objevují se růžence s granáty, spony, prsteny, náušnice a závěsné křížky jako ojediněle dochované šperky ze 17. a 18. století. V klasicismu a empíru byl nejtypičtějším granátovým šperkem šňůra z českých granátů na různé variace. Náhrdelník s ozdobnou přezkou, či závěsem, zavazovací nebo zapínací, jednořadý, dvojřadý, trojřadý nebo čtyřřadý. Šňůra s českými granáty byla dalších 100 let v každé domácnosti, a to ve městě i na vesnici. V období empíru a biedermeieru se k navlékaným náhrdelníkům přidaly i párové náramky. Závěsy z granátů se v té době navlékaly na černou sametku,

kteřá byla na mašličku. V pánské módě máme z dobových vyobrazení dokonce zprávy o granátových šňůřách od kapesních hodinek. V pánské módě se granát fasoval do jehlic na nákrčníky, prstenů kombinovaných s diamanty nebo později do manžetových knoflíků (Vokáčová, 1984).

Jsou módní kapkovité rozměrné motivy, které vystřídají motivy jemnější, jako květiny, oblouky, kroužky a věnečky. Pozdní empír využívá granátu na detaily zvířecích motivů. Zlaté náramky se montují z granátových rozet – kyticek. Je známo, že se granát v 1. polovině 19. století kombinoval s brilianty. Málo předmětů se dochovalo, jelikož se tyto diamanty kvůli ceně zasazovaly do stále modernějších šperků. Kolem poloviny 19. století se objevuje kombinace granátu s perlami. Dochovaným příkladem je souprava ozdob účesu z majetku Marie Riegrové, vystavené v Muzeu Českého ráje v Turnově. Další novinkou v té době jsou granáty lemované porcelánové medailonky, na kterých byly ručně malované miniatury symbolů, předmětů a portrétů (Vokáčová, 1984).

V druhé polovině století je produkce šperku enormní, nýtková technika umožňuje zasazení kamenů do vypouklých tvarů. Vyráběly se šperky s motivy hvězdic, obdélníků, čtyřlístků, křížů atd. Téměř masová výroba produkuje obroučkové náramky, brože, závěsy, medailony. Často dochází k předělávání závěsu na brož a naopak. V poslední čtvrtině století se začíná používat plochý výbrus kamene, který šperky zesvětluje. Granát je pokládán za nejkrásnější kámen a je úzce spojen s národním obrozením. Během tohoto granátového opojení se granát objevuje všude, od knižní vazby až po schránky na cigarety. To má trvání do První světové války (Vokáčová, 1984).

Obrázek 2 Obroučkový náramek 2. poloviny 19. století

Secesní šperk využívá granátů hojně a výrazně. Upřednostňuje muglovaný hladký brus, vrací se kombinace perliček a zasazuje se i do slonoviny. Tvarosloví a motivy doby určují školy, jako pražská UMPRUM, Odborná škola zlatnická nebo Škola turnovská, které zprvu přebírají motivy francouzské a německé. Později přicházejí se zcela originálními šperky. Uznávanými autory byly v té době Josef Ladislav Němec, Pavel Vávra nebo Marie Křivánková (Orságová, 2011).

S granáty pracují i autoři z uměleckého uskupení Artěl, jako Rudolf Stockar a František Kysela. Hojně využívají muglovaného výbrusu a snaží se granátový šperk zmodernizovat. Jejich návrhy se vyznačují kvalitou a velkou uměleckou hodnotou (Orságová, 2011).

Po druhé světové válce a bouřlivých změnách politického zřízení bylo českého granátu využíváno v propagandistických předmětech. Hlavně kvůli své barvě. Později byli umělci uskupeni v Ústředí lidové a umělecké výroby. Bylo využíváno střídmosti a geometrických tvarů. Významnými autory jsou František Porcal, Miloš Beran nebo Jozef Soukup, který se zasloužil o obrodu autorského šperku a na pražské UMPRUM vychoval novou generaci šperkařů a všestranných umělců (Orságová, 2011).

Významnou událostí pro granátový šperk byla účast na světové výstavě v Bruselu 1958. Exponáty navrhovali přední umělci a zlatníci jako Jan Nušl, Jitka Šabartová, Vlasta Provazníková, Dagmar Chmelařová, Helena Frantová a Jiří Nekvasil. Jejich návrhy uskutečnili nejlepší čeští granátníci z družstva Granát v Turnově. Jednalo se o skvosty, které má ve svých depositářích Uměleckoprůmyslové museum. Měla jsem tu možnost se na ně podívat. Bezpochyby jsou to jedny z nejkrásnějších českých šperků. Ať už je to Nušlovo amorfní vejce nebo působivá brož Jitky Šabartové. Na další světové výstavě EXPO v Montrealu 1967 byly vystavovány šperky z dílen družstva umělecké výroby Granát, ale i z klenotnického ateliéru Ústředí uměleckých řemesel M. Berana a F. Porcla. Umělecké návrhy poskytli opět lidé z prostředí UMPRUM: Jozef Soukup, Libuše Hančarová, Eva Havelková, Alena Nováková a Josef Symon. Musím vyzdvihnout šperky Aleny Novákové, které mě při návštěvě depositáře UPM nadchly (Orságová, 2011).

Následovalo období experimentu s granátem. Kámen se zaléval do plastů, skla a snažilo se přijít na nové způsoby využití granátu ve šperku i jinde. Bohužel to nikam nevedlo a umělecká úroveň začala upadat. To se v Turnově snažili oživit setkáními a sympozii od roku 1984, která se po revoluci začala konat pravidelně. Nejvíce mě z turnovských sympozií zaujaly šperky Antona Cepky, Zdenky Laštovičkové nebo René Hory. Tato sympozia jsou dle mého názoru zdrojem nekonečné inspirace, jelikož renomovaní šperkaři a umělci se vždy snažili přebrat si granát po svém. Bohužel koronavirová pandemie a financování pravidelnost sympozii znemožnilo. Po revoluci se družstvo snažilo zvýšit uměleckou úroveň šperků zapojením umělců jako Lenky Beranové nebo Slavomíra Čermáka.

Helena Hrabavá navrhla českého slavíka, kterého družstvo od roku 1996 vyrábí. V roce 2021 byl představen nový design slavíka od Viktorie Beldové a Lilie Khousnoutdinové. (Orságová, 2011) (Bíbllová, 2022).

3. VÝSTUP ANALÝZY A FORMULACE VIZE

Český granát jako národní kámen je teď tak trochu zaklíněn mezi minulostí a současností. Momentálně totiž přežívá granátnické řemeslo skoro jen a pouze v družství Český granát v Turnově. Covidová pandemie jim zasadila těžkou ránu a je složité předpovědět, co bude dál. Jde mi o zachování granátničiny jako takové. Surovinu máme, ale řemeslo se vytrácí. Na turnovských sympozích sic vznikají a vznikaly kousky zajímavé a umělecky hodnotné, bohužel se to do granátnického průmyslu nepromítá.

Chtěla bych se tedy pokusit o vytvoření sady šperků, která bude respektovat historický vývoj, ale zároveň to bude moderní šperk. Možnosti jsou v dnešní době větší a z pohledu technologického mnohem snáze zvládnutelné. Dozvěděla jsem se, že díky strojovému broušení společnosti Preciosa je teď možné vybrousit i opravdu malé kamínky např. 1 mm. Ty se fasují pouze do vosku a až osazený šperk se odlévá, forma je tištěna technologií 3D tisku. Jde mi o vyrobitelnost ve větší sérii i využití nových dostupných metod.

3.1 Lidový šperk a zlidovělý šperk

Granáty jsou pevně spleteny s lidovým a zlidovělým šperkem, protože jsou to kameny lokální a tím pádem i kameny dostupné. Byly populární a používány na vyšívání čepce, náhrdelníky, šňůry, spony košilí, prsteny a ozdoby do vlasů. Hodně z těchto prvků bylo buď variabilní, daly se použít jako brož či závěs, nebo byly postupem času přepracovávány na prvky jiné. Koncept variability se mi líbí a pokusím se s ním pracovat. Bylo by milé mít kousek, který si člověk podle nálady a oblečení jednou vezme jako náušnici a jednou jako přívěsek nebo brož (Křížová, 2021).

Všechny šperky i granátové vypovídaly o společenském postavení nositele. Více je výše. To je další rybníček, který bych chtěla očima dnešního člověka prozkoumat a možná i vypustit. Ve světě 21. století jsou dostupné šperky všech druhů a velikostí, pravé či bižuterie, která se dá od šperku pravého těžko rozlišit. Výběr šperku závisí především na vkusu a osobních preferencích nositele, které možná pramení z prostoru a společnosti, ve které se pohybuje, ale výběr a možnosti jsou bezpochyby větší (Křížová, 2021).

Další významnou složkou lidového šperku je osobní hodnota, náboženské a citové pouto. Často jsou a byly pro nositele tyto hodnoty důležitější než vzhled

samotného klenotu. To, od koho šperk je, s jakým zážitkem nebo událostí je spojen nebo zdali přináší nositeli štěstí (Křížová, 2021).

Dá se tedy o nějakém moderním šperku tvrdit, že je lidový či zlidovělý? Už zmíněná dostupnost hezké bižuterie dělá zlidovělý skoro každý zrovna módní šperk. V současnosti můžeme hovořit o trendech, které se ve světle konzumu mění ze dne na den. Vše je zacykleno. Trendy vychází ze subkultur, které reagují na společenské trendy minulé. Nacházíme se v době internetové, kde je vše povoleno. Podle citátu J.S.Milla „Svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého“. To pro oblast šperků znamená nevídanou volnost, ale vyvolává otázky například kulturní aropriace, autorských práv či těžby surovin nebo podmínky výroby šperků.

Zde bych chtěla uvést kategorii, která mě po úvaze nad zlidovělým moderním šperkem zaujala. Jedná se o piercingy. Je to způsob zdobení těla, který od rituálních kmenových kořenů pronikl do běžného šperku a takzvaně zlidověl. Stigma, které obklopovalo piercing, a třeba i tetování už v dnešní době mezi mladšími generacemi téměř neexistuje. Běžné jsou i varianty falešných piercingů, které umožňují nosit šperk na řadu nových způsobů bez nutnosti propíchnutí těla. Tato móda, zprvu odsuzována, pronikla i do současného zlatnictví. Proto není vůbec nezvyklé najít falešné piercingy, jako kroužky do nosu či do uší v sortimentu renomovaných šperkařů. Pro mě osobně to je jeden z nejsvobodnějších kousků šperku, jelikož jej může nosit opravdu každý.

4. PROCES NAVRHOVÁNÍ

Úplně v začátcích mé práce jsem se do studia granátčiny pustila s nadšením a elánem. Byla jsem přesvědčená, že něco změním nebo objevím. Procházela jsem knihy, články a jednoduše vše, kde by mohla být zmínka o českém granátu. Zároveň jsem se snažila doplnit aspoň základní znalosti v oboru zlatnictví, jako typy brusů, způsoby zasazení kamenů, druhy materiálů a odlévání. Navštívila jsem dvakrát depozitář Uměleckoprůmyslového muzea ve Stodůlkách, kde jsem prozkoumala granátový šperk různých období. Zajímal mě především šperk lidový, šperk artělovský a šperky Grand Prix z Expa v Bruselu z roku 1958 a v Montrealu z 1967.

Zkoumala jsem tvarosloví, výbrus kamenů a způsob zasazení. Podívala jsem se i do Muzea českého ráje v Turnově, kde mají stálou expozici šperků vytvořených na Turnovských sympozíích. Právě tam probíhala i výstava secesních šperků s českým granátem, které mě přímo uchvátily. Abych úplně načerpala atmosféru zlaté éry granátu, systematicky jsem navštěvovala velkou část pražských a brněnských starožitnictví.

V této fázi jsem již byla zcela zahlcena a mohla jsem se pustit do navrhování. To nebylo jednoduché, jelikož po přívalu podnětů se mohlo zdát, že vše, co se s granátem dalo vytvořit, bylo vytvořeno a já jen ztrácím čas. Proto jsem se pustila do vymýšlení revolučního způsobu zasazení. Zdálo se mi to jako nejlepší varianta směřování práce, i přesto, že jsem si zadala nějakým způsobem respektovat historii granátu. Podmínkou pro mě bylo od začátku použití granátu ve skupině, dlážděním. To jsem hodlala dodržet i u jiného zasazení než se tradičně používá.

Jednou z nevýhod granátového šperku podle mě je, že se zadrhává o vlákna nebo tkaniny. Je tvořen množstvím zrn (drátků), které drží granátovou sestavu. U správně vystavěného šperku by tomu tak být nemělo. Podle pamětníků studia na turnovské šperkařské škole se finální šperk dokonce na zachytávání testoval přejetím po vlněném svetru. I tak se to stát může a šperk se zadrhne.

Hrála jsem si s myšlenkou zapasování granátů mezi dva vyvrtné plíšky. Když jsem se snažila vyrobit prototyp, přišla jsem na velké nedostatky. Těmi byly velké mezery mezi granáty, tmavost kamenů, a hlavně obtížná proveditelnost. Podobnou techniku použila například Alena Nováková na nákrčníku a broži pro EXPO v Bruselu. Na jejím kousku je to velmi pěkné a efektní, jelikož jsou kameny podloženy fólií a hezky „svítí“, ale spadalo by to do autorského šperku, kterému jsem se chtěla pro tuto práci vyhnout. Ve světle mých požadavků to byla nakonec slepá cesta.

Vrátila jsem se na začátek. Pozměněná technika nebyla tím pravým. V hlavě se mi začal formovat koncept zachování tradičního řemeslného zpracování a jeho použití při výrobě netradičního šperku. Připomněla jsem si svou polemiku o lidovém a zlidovělém šperku. Nedalo mi to a přečetla jsem si pár článků o historii piercingu. Od rituálních obřadů, přes stimulaci akupunkturálních bodů a náboženských praktik jsem se dostala k prosté ozdobě těla, která spojuje všechny typy šperků. Zkoumala jsem piercingy nosu, rtů, obočí, uší, piercingy mikro dermální a tunely do uší. Přišlo mi nevhodné použít tradiční techniky na piercingy schované pod oblečením, už kvůli zmíněnému zachytávání.

Potom se mi vybavila vzpomínka na módní přehlídku Givenchy, kolekce na podzim/zimu roku 2015, kde se objevily ozdoby obličeje, nosu a uší. Pamatuji si, když jsem tyto kreace viděla poprvé, byla jsem ohromena. Riccardo Tisci to zvládl perfektně. Vzal klasický opulentní viktoriánský šperk a použil ho tam, kde by ho člověk nečekal (Kallor, 2015). Dalšími skvělými inspirativními designéry jsou pro mě Alexander McQueen a Vivienne Westwood.

Obrázek 3 Givenchy face jewelry F/W 2015

Okatě čerpám inspiraci a posouvám se ke šperku granátovému. V tomto momentu jsem si jasně představovala septum piercingový šperk s českým granátem. Udělala jsem množství skic, ze kterých vystoupil jeden kroužek. Skládá se z vysázeného kroužku a z klasické granátové kytičky. Tehdy přišla inspirace. Nadčasový motiv, který odolává módním vlnám a trendům.

Vždy bude elegantní a jednoduše perfektní. Dokonce i podle posvátné geometrie, kde je označován jako „vejce života“. V granátnické mluvě přezdívaný „sedmikamínek“ se vyskytuje i v současné nabídce družstva umělecké výroby Granát. To mi nevadí, a naopak mi recyklace už stávajících forem a tvarů nepřišla jako špatný nápad.

V tento moment byla započata spolupráce s družstvem Český granát v Turnově. Díky vřelému otevřenému přístupu se mi pracovalo velmi dobře. Velmi ochotně a pružně reagovali na změny v návrzích, kterých bylo požehnaně. Na první schůzku jsem přišla s návrhem kroužku do nosu, prvotním návrhem záušnice a myšlenkou náhrdelníku nebo jiného doplňku na dotvoření kolekce. Probrali jsme detaily výroby, mé požadavky cíle a možnosti jejich pomoci.

Záušnice mi přišla na mysl na diskotéce. Viděla jsem tam pána s oholenou hlavou, který měl na uchu jednoduchou stříbrnou záušnici, která byla z dílny pražského Bold studia. Vypadalo to nádherně a k mému úžasu i dobře držela, dokonce i při docela divokých tanečních pohybech. Pustila jsem se do rešerše a zjistila, že záušnice mají v lidské historii dlouhého trvání. Dnes můžeme záušnice, stejně jako piercingy, najít v repertoáru současných zlatníků. Následovalo navržení záušnice s motivem kytičky, které jsem testovala ohýbaným drátkem. Jelikož jsem s náušnicemi neměla žádnou zkušenost, bylo třeba vyzkoušet, co a jak drží.

Celá sada začala dávat dohromady smysl. Chyběl mi ještě kousek, který septum kroužek a náušnici obrazně spojí. Z drátků jsem si vytvarovala záušnici a kroužek do nosu. Když jsem si kousky dala na sebe, krční oblast zela prázdnotou, a přesně proto to bylo to místo na poslední kus kolekce.

V knize Český granát od pana Hanuse jsem si na obrázku všimla závěsu na černé stužce. Po důkladném přezkoumání jsem zjistila, že se jednalo o běžnou praxi v době biedermeieru. Závěs na sametové stužce zavázané za krkem. Opět jsem porovnávala použití sametky tehdy a dnes. Překvapivě se jedná o kousek doplňku, který se s odmlkami nosí pořád. Jednou tak a jednou onak. Choker nebo collier jsou náhrdelníky na horní část krku, česky psané obojek. Zalíbilo se mi to, protože ten trochu rebelský nádech doplňoval dva předešlé kousky perfektně. Pustila jsem se do navrhování. Abych řekla pravdu, tento kousek mi trval asi nejdéle. Spolu s vedoucími ateliéru jsme diskutovali o použití jiného motivu nežli květiny, jako kapka apod. Zkoušela jsem skici, 3D modely a nic se mi nepozdávalo. Skončila jsem zase u „sedmikamínku“. Kombinace se sametkou bude snad osvěžující.

Došlo mi, že obojky jsou především kožené náhrdelníky objímající krk s tradičním kruhem uprostřed. Často nositelé těchto obojků (mimo psy a kočky) nosí i piercingy, které se vyrábí ve formě kroužků či podkov. Jsou to stále stejné tvary. Vše mi do sebe zapadlo a návrh byl na světě. Ještě chvíli jsem uvažovala nad koženým páskem místo sametové stuhy, ale už jen kvůli historii jsem zvolila sametku.

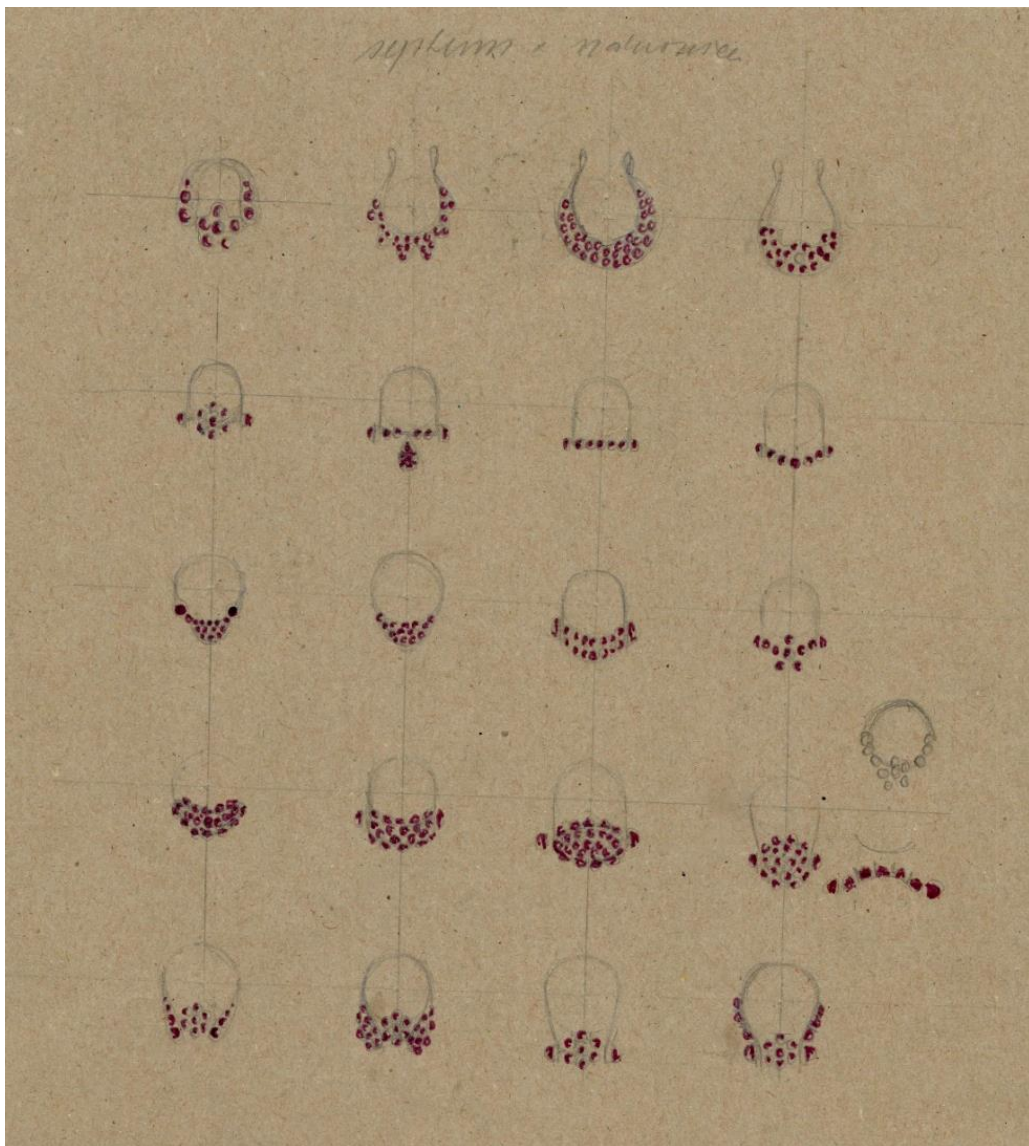
Jediná pro mě nevyřešená otázka byla, zdali chci, aby byl kroužek do nosu opravdový piercing nebo jen nasazovací. Rozhodla jsem se pro piercing falešný. Ostatní kousky člověk nosit může bez potřeby mít píchlou díрку. Dává to větší svobodu a rozšiřuje okruh potencionálních nositelů. Všichni byli spokojení, jelikož otevírání a zavírání septum kroužku by přidávalo na obtížnosti výroby. Já se začala radovat, že si nemusím píchat díрку v nose, abych svůj návrh vynosila.

5. PROTOTYPOVÁNÍ A TESTOVÁNÍ

Všechny tři kousky jsou pečlivě navrženy. U všech jsem začínala skicami. Nejzdařilejší skici jsem si narýsovala, abych měla představu o velikosti kousku. Snažila jsem se i o vymodelování z drátku ve velikosti 1:1, což bylo zásadní především u záušnice. Následně jsem použila 3D program Rhinoceros 7 a šperkařského plug-inu Panther. Nejlepší kousky jsem vymodelovala, abych viděla jak zhruba budou vypadat. Když jsem nebyla spokojená, pustila jsem se do celého procesu znova.

5.1 Kroužek do nosu

Jak už jsem zmiňovala začala jsem u septum kroužku do nosu. Kružítkem jsem si do skicáku narýsovala kružnice o průměru cca 1 cm a zkoušela všelijaké varianty umístění a rozložení kamínek. Moje favority jsem vymodelovala v 3D a zjistila nedostatky. Vítězný kousek byl sedmikamínek na ležato napojený na kruh vysázený menšími kamínky. Rozhodlo se o technologii 3D tisku z důvodu velikosti kamínek.

Obrázek 4 Prvotní skici

Obrázek 5 3D návrhy kroužku do nosu

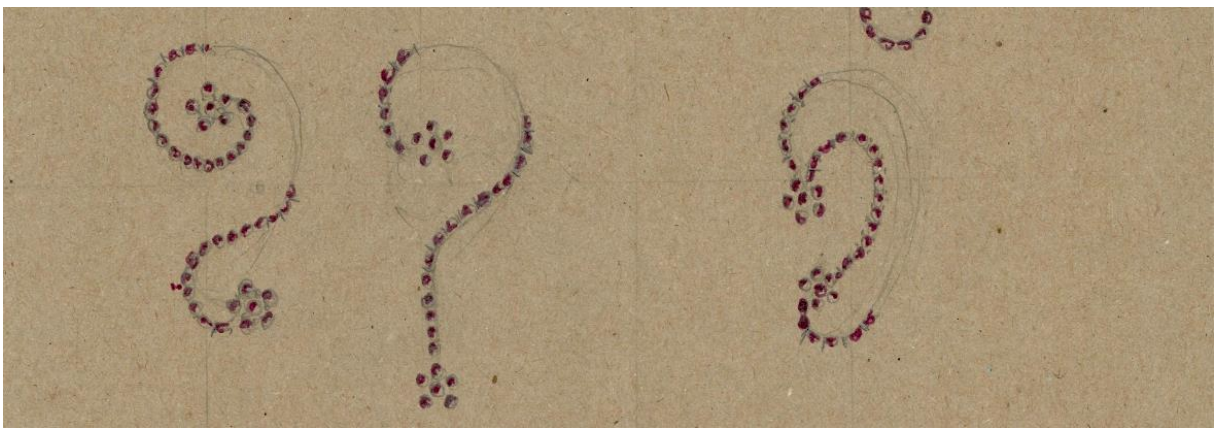
Obrázek 6 Vítězný návrh kroužku do nosu

5.2 Záušnice

U záušnice byl proces jednodušší u výběru motivů, jelikož jsem chtěla zůstat u granátové kytičky. Opět jsem si udělala skicy podle rozměrů ucha. Vymodelovala jsem nejlepší v počítači. Udělala jsem chybu a nevyzkoušela jsem udělat model z drátku jako první. Bohužel můj první návrh na uchu příliš nedržel. Proto jsem zkusila modelaci drátků přes celé ucho. Stále jsem musela myslet na přizpůsobení různé velikosti uší. K mému překvapení jsem došla k zjištění, že velikost uší je různá, ale napojení ucha k hlavě, viz obrázek, je u lidí dosti podobné. Můj návrh sestával ze dvou kružnic a drátku. Na horní kamínkové části je napojená kytička. O spodní části jsem nebyla rozhodnuta, jelikož mi přišla moc prvoplánová. Zkusila jsem kružnici zatočit více do spirály podle fibonaccioho posloupnosti. Výsledek se mi zdál mnohem estetičtější. Poslala jsem výkres a 3D model do družstva umělecké výroby Granát a začalo se na něm pracovat. Trochu jsme bojovali s napojením květiny v ose kružnice. Zkoušeli jsme napojení na střed, bokem, ale nebylo to ono. Nakonec se dámám povedla perfektní kompozice, na které jsme se všichni shodli.

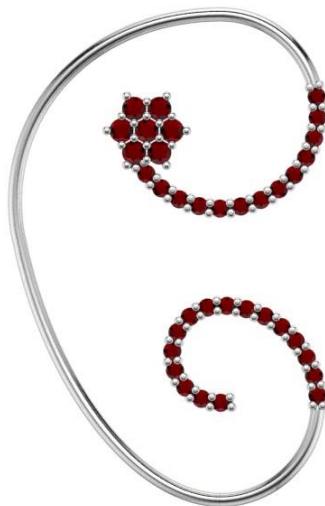
Obrázek 7 Prvotní skici

Obrázek 8 Prvotní skici

Obrázek 9 Návrh záušnice v procesu

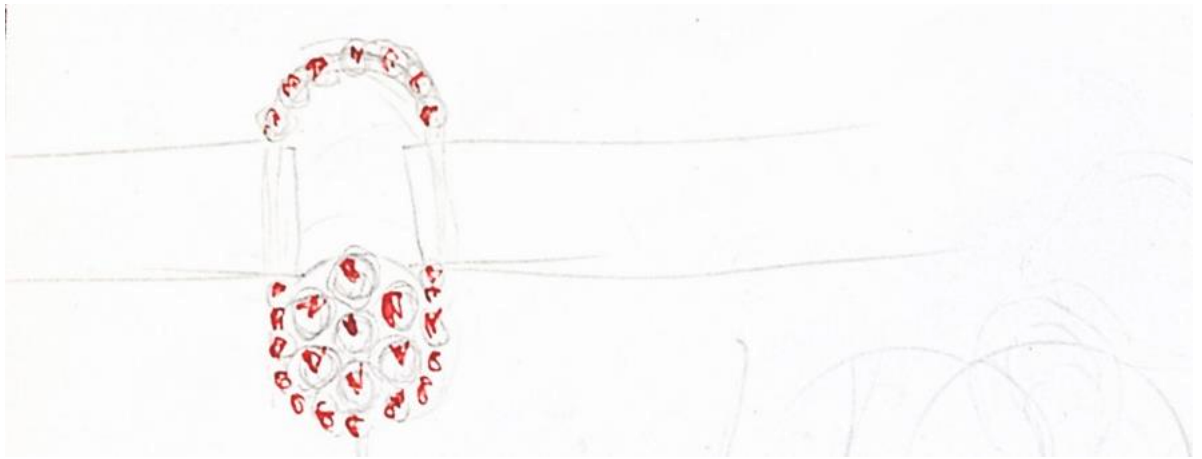
Obrázek 10 Finální návrh s více zatočenou spodní částí

5.3 Závěs

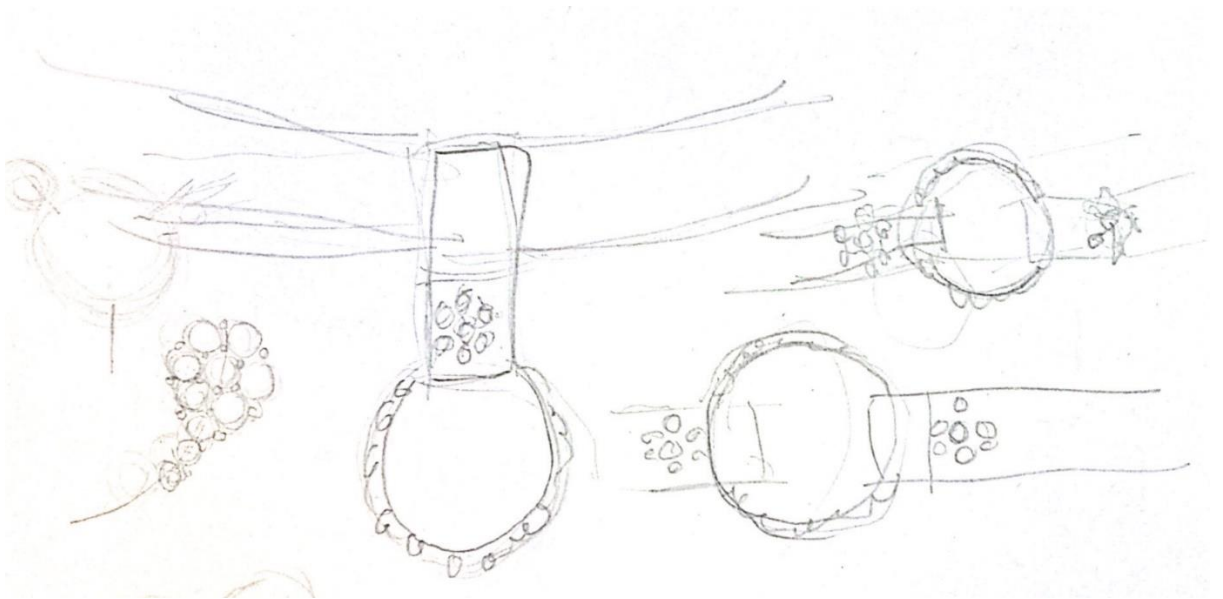
Závěs, který jsem navrhla jako poslední, jsem si vyzkoušela vymodelovat z drátku. Zkoušela jsem průměry 25 mm, 30 mm a 40 mm. Na krk ideální byl průměr 30 mm. Testovala jsem všechny možnosti napojení sedmikamínku. Jasně mi z něj vyšla varianta, kdy je opět napojený na osu základního kroužku dvěma kamínky směrem ven.

Původně jsem chtěla nechat celý závěs vysázet granáty, ale bylo mi doporučeno, abych nechala prostor na stužku bez kamínků. Celý kousek pak bude stabilnější a méně náchylný na uvolnění kamínků. Líbí se mi, když je závěs na sametce lehce prověšen, ale zároveň mi přišlo vhodné, aby měl nositel možnost utáhnout obojek tak, aby stužky byly téměř vodorovné. Kvůli prověšení do V a napojení granátové kytičky, jsem zvolila lehké odsazení právě od ní. Po delší úvaze mi vyšel jako vítěz model s odsazením o dva kamínky, kvůli zakřivení kruhu a prověšení stužky. Velikost mezery mi přišla ideální jako čtyři lůžka kamínků. Sametová stuha bude ideální v průměru 7 až 8 mm.

Zbývající nevyřešenou záležitostí je uchycení náhrdelníku kolem krku. Možnost zavázání sametky na mašličku se mi líbí, ale není příliš praktická. Kdykoli může dojít k rozvázání stužky a následné ztrátě náhrdelníku. Další varianta a nakonec i vítězná varianta je uchycení sametky na očku s klasickým náhrdelníkovým zapínáním. Bude se jednat o detail, u kterého bych si chtěla dát záležet. Možná i připojit jednu granátovou kytičku na konec řetízku. Inspirací je kousek se sametovou stuhou od Swarowského, který je dotažen do nejmenšího detailu.

Obrázek 11 Prvotní skici

Obrázek 12 Prvotní skici

Obrázek 13 Varianty závěsu

Obrázek 14 Výsledný návrh závěsu

6. VÝSLEDNÝ NÁVRH

Výsledek je po mých přehnaných nápadech velmi učesanou verzí. Je to šperk, který může nosit kdokoliv. Není třeba žádného extrémního zásahu do těla. Český granát je považován za kámen večerní, proto jsem ho přivedla svou láskou k nočnímu životu. Mé zkušenosti s ním ve všech podobách a inspirace, kterou z oné noční džungle čerpám, byla v umírněné formě přetavena do těchto šperků. Jelikož jsem si kladla za cíl zatraktivnit granátový šperk jako takový mladším generacím, padla karta právě na tyto typy klenotů:

Výsledný návrh se skládá ze tří kousků šperku s českým granátem, a to z nasazovacího kroužku do nosu, záušnice a sametového náhrdelníku s granátovým závěsem. Soupravu spojuje motiv „sedmikamínku“, který je pro granátličinu typický. Zároveň zjemňuje kousky, které jsou ve svojí podstatě vyjádřením „drsňáctví“, tomu nahrává i možnost nošení šperku bez invazivního zásahu do těla. Možná je to pozérství, ale vnímám to jako odlehčení serióznosti, která dříve komunity s takovými ozdobami obklopovala. Nakonec tvorba designéra reaguje na okolní svět, přetváří ho, no a proč by ho nemohla i parodovat. Můj osobní cíl byl dosažen a těším se na to, až ve svých špercích půjdu ven.

6.1 Popis

Kroužek do nosu má vnitřní průměr 10 mm. Mezera v kroužku pro nasazování je 3 mm. V kytičce jsou fasovány kamínky velikosti 2 a 2,1 mm. Použili jsme zasazení do „dychtu“. To znamená, že prostřední vyvýšený kámen může být větší, jelikož nezasahuje kameny, které ho obklopují. Obruba je osázena kamínky velikosti 1,5 mm.

Obrázek 15 Falešný septum kroužek

Záušnice je složena ze dvou osázených komponentů. Vrchní část je téměř půlkružnice s průměrem 20 mm. Je zakončena kytičkou, která je napojená stejným způsobem na osu kružnice, jako je tomu u falešného septum kroužku. Spodní část je tvořena čtvrtkružnicí o průměru 20 mm a půlkružnicí o průměru 10 mm podle fibonacciho posloupnosti. Průměr drátku na spojení částí s granáty je 1,3 mm. Velikost kamínek v kytičce je 2 mm a 2,5 mm.

Obrázek 16 Záušnice

Závěs je tvořen čtyř-pětinovou kružnicí o průměru 30 mm. Na obou koncích jsou granátové „sedmikamínky“ napojené stejným způsobem jako u záušnice, ale směrem ven. Prostor na stuhu je od kytičky odsazen o dva kamínky. Vynechány jsou čtyři kamínky a uvolňují prostor pro 7 až 8 mm širokou sametku.

Obrázek 17 Závěs na sametce

Obrázek 18 Ukázka všech tří šperků

6.2 Výroba

Za prvé bych chtěla poděkovat družstvu umělecké výroby Granát, bez kterého by ani žádná výroba nebyla možná. Rozeberu jednotlivé postupy u každého kousku zvlášť.

Časově nejnáročnější výroba je paradoxně nejmenšího komponentu. Kroužek do nosu měl být jemný, proto bylo důležité použít malé kamínky. Malé kamínky nejsou také tak tmavé a pod noselem se jejich barva neztratí. Kvůli své velikosti se dají zasadit jen s pomocnou silou technologií.

Postup je následovný. V počítači jsem díky ochotným konzultacím s Českým granátem vymodelovala 3D model, který je lehce naddimenzovaný kvůli příštím operacím. STL soubor byl poslán do externí firmy, která tiskne technologií 3D speciálně upravenou pro potřeby šperku.

Obrázek 19 3D model upravený na tisk

Po vytisknutí je kroužek dodělán do finální podoby, tj. je přiletován zbytek kroužku, licí kanál a kuličky na koncích. Takto hotový model se zalije do silikonu. Ze silikonové formy je možné vytvořit pozitivní voskový odlitek, do kterého se fasují kameny. Celý voskový model i s kamínky se zalije do sádry s licím kanálkem. Vosk je vysokou teplotou rozpuštěn. Následně se do sádrové formy nalije stříbro. Po vychladnutí se ze sádrové formy vyndá odlitý kroužek. Jedná se o techniku ztraceného vosku. Následuje proces opracování a finiše.

Obrázek 20 Silikonová forma na kroužek do nosu s voskovým odlitkem

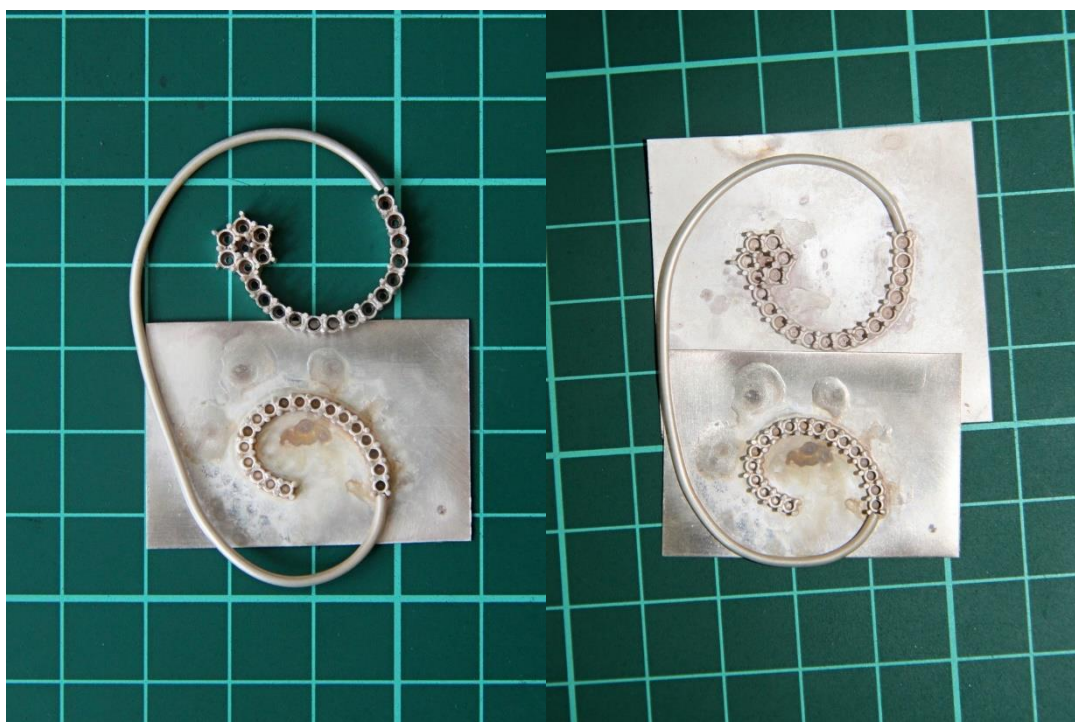
Obrázek 21 Vystavěný model (vlevo), voskový odlitek osázený granáty (uprostřed), voskový odlitek (vpravo)

Naopak postup, který jsme zvolili na záušnici, je rychlejší, ale náročnější na lidskou práci. Děvčata z družstva umělecké výroby Granát v Turnově jsou totiž jedny z mála lidí, co tuto techniku stále ovládají. Zrnková technika spočívá v naletování „cargliček“ na plíšek, potom se nastříhaný drátek (zrna) přiletuje k carglím tak, aby kamínek v lůžku držel. Když je motiv hotový, provrtají se dírky uprostřed carglí, kvůli svítivosti granátů. Výsledek se z plíšku vyřeže a opiluje zlatnickými pilníky a můžou se začít osazovat kameny. Díky zručnosti a zkušenosti místních zaměstnankyň šlo o rychlý proces. Kdybych to zkoušela sama, buď bych pohořela úplně nebo by to trvalo týdny. Ve výrobě by se ještě udělala silikonová forma, aby se daly kousky vyrábět technikou ztraceného vosku sériově. Kvůli časové tísně se v mém případě silikonová forma na záušnici a závěs nedělala.

Záušnice je tvořena dvěma ručně vyskládanými komponenty. Ty jsou naletované na drátek, který bude obemykat ucho. Zde budou důležité zkoušky přímo na uchu a podle něj tvarování drátku, které bude lehce možné přizpůsobit i po finální úpravě.

Obrázek 22 Výroba vrchního komponentu záušnice, vyřezávání z plíšku a opílování

Obrázek 23 Proces výroby záušnice, napojení kytičky na různé způsoby

Obrázek 24 Proces lehkého zakřivení komponentů záušnice, aby dobře seděly na ucho

Obrázek 25 Záušnice v procesu výroby, čeká na osázení

Obrázek 26 Skoro hotová záušnice, kterou čeká tvarování podle ucha

Závěs je dělaný v jednom kuse. Prostor na stuhu vznikl navrstvením materiálu na plíšek a následným obroušením. Jelikož nikdo nechce, aby se neuzavřená kružnice závěsu zlomila, je vyztužena druhým stříbrným plíškem. Průměr je na zlomení celkem malý, ale pro jistotu jsme ho ještě vyztužili.

Obrázek 27 Závěs v procesu výroby, čeká na osázení

Obrázek 28 Hotový závěs, zbývá našít sametky

6.3 Materiál a povrchová úprava

Jediným používaným kovem je stříbro 925/1000, které je teď nejběžnějším šperkařským materiálem. Do něj byly fasovány české granáty brilantového výbrusu. Dalším používaným materiálem je výbrus hvězdový, ale s ohledem na malé kamínky v kroužku do nosu byl do návrhu vybrán brus brilantový. Stříbro se kvůli rychlé oxidaci upravuje rhodiováním nebo pozlacením, toho v mém případě nevyužiji. Výsledný produkt bude z leštěného stříbra. Na závěs bude použita sametka 8 mm a stříbrné zapínání.

6.4 Zajímavost

Při jedné z mých posledních návštěv družstva umělecké výroby Granát mi byla ukázána jedna zajímavost, která by pravděpodobně odešla bez zmínky v literatuře týkající se lidí, kteří granátnické řemeslo ovládají.

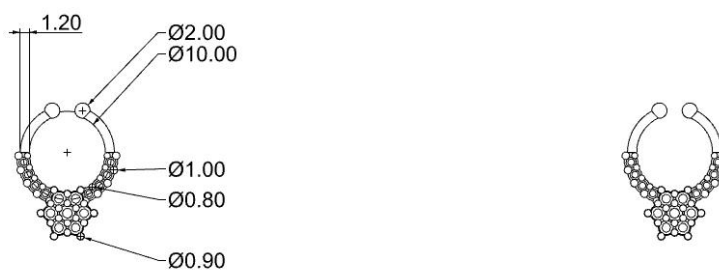
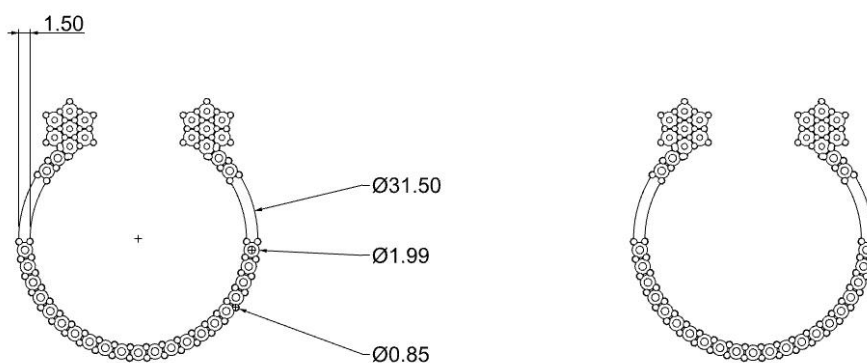
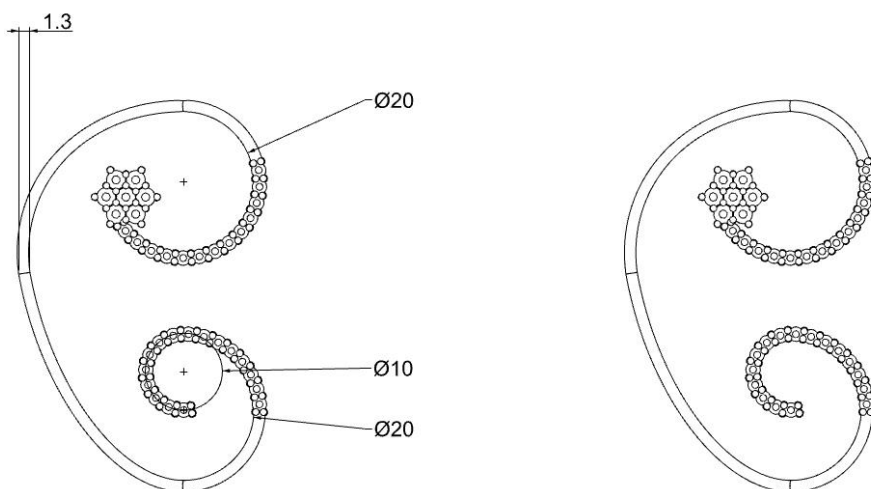
Při vysazování zrnkovou technikou se pracuje se stříbrným plíškem, který je velmi ostrý. Granátníci jsou tedy vystavení velkému riziku pořezání, ke kterému dříve či později dochází. Částičky stříbra při pořezání fungují jako inkoust při tetování. Po zahojení pod kůží zůstává a zdobí granátníka až do konce věků. Milá zaměstnankyně Českého granátu mi zapózovala se svým stříbrným tetováním a prozradila, že starší generace granátníků mívala palec i ukazovák pokrytý tímto tetováním.

Je to malá zajímavost, která doplňuje narativ mých návrhů inspirovaných undergroundem, se kterým je piercing a tetovací jehla neodmyslitelně spojena.

Obrázek 29 Tetování od poranění stříbrným plíškem

7. TECHNICKÁ DOKUMENTACE

ÚSTAV PRŮMYSL OVÉHO DESIGNU FAKULTA ARCHIT EK TURY ČVUT	JMĚNO	Klára Vinklárková	ROČNÍK/SEMESTR	2021-22/L	
	NÁZEV	Granátový šperk		1:1 mm	

8. ZÁVĚR A REFLEXE

Do práce jsem se pouštěla s očekáváním a radostí poznávání neznámého. Práci opouštím pokorně s úctou ke všem granátníkům, zlatníkům a šperkařům.

Granátnické řemeslo je řemeslo těžké, ale krásné. Je provázáno s naší minulostí, ale kdoví jestli s budoucností. Surovinu máme, tak ji využijeme. Jak jsem v práci zmiňovala, barva českého granátu nemá obdoby a zlaté české ručičky taktéž. Nakonec jsem šťastná, že jsem se do zvoleného tématu pustila. Cítím, že má práce nese zlomek minulosti, kterému jsem snad neudělala ostudu. Vše se krásně spojilo a světlo světa spatřily výrobky, které jsou pro mě hodnotné hlavně kvůli procesu, kterým mě provedly. Jsem vděčná za všechnu pomoc, konzultace i inspiraci, které se mi dostalo. Velkou roli hrála spolupráce s družstvem Český granát, kde bylo o mě a mé nápady pečlivě postaráno. Nechali mě nahlédnout pod pokličku místních čar a kouzel a dokázali vše dle mých požadavků zařídit. Mrzí mě, že jsem si samotnou granátničinu nestihla vyzkoušet, ale určitě to v plánu mám spolu se zlatnickým kurzem.

Samotný návrh ušel dlouhou cestu. Zprvu jsem vymýšlela „opičárny“, které se hodně přikláněly ke šperku autorskému. To nebyl záměr. Nakonec jsem díky podnětným ateliérovým konzultacím došla k finální podobě. Stálo to slzy, krev a pot, ale vyvinulo se to ke spokojenosti všech. Víím, že návrhy nejsou nijak převratné a nekřičí originalitou. Bylo těžké tuto stránku potlačit a navrhnout šperk, který bude respektovat řemeslo, surovinu a tradici. I přesto si myslím, že jsem do toho trochu punku dostala. Chtěla jsem, aby se šperk hodil na jakoukoli večerní příležitost, když už je granát večerním kamenem. Díky vznešenosti kamene a granátnické zrnkové techniky si myslím, že by šperk neurazil ani v opeře. Nebyl by nemístný ani na tanečním parketu klubovém či jiném. Ve výsledku mám ze šperků radost. Jedná se o univerzální kousky, které můžou doplnit jednoduchý i výrazný outfit. Může je nosit opravdu kdokoliv.

Kdybych měla času více, určitě bych ve větší míře probádala vody piercingů. Myslím si, že s využitím carglí nebo 3D tisku by nevznikal problém se zachytáváním. Granát je kámen mystický a tajemný, proto by se s ohledem na historii dané oblasti na tento typ šperků hodil. Jednalo by se o kousky s užší skupinou možných uživatelů, ale stálo by to za to. Takový tunel do ucha osazený granáty by udělal velkou parádu. Také jsem v ezoterických kruzích narazila na šňůry tromlovaných přírodních kamenů, kterým jsou přisuzovány ozdravné schopnosti. Možná by to stálo za prozkoumání, jelikož se v posledních letech praktiky s krystalovou magií dostávají do mainstreamu. Granát je v tomto případě kámen podporující zdraví krevního oběhu a reprodukčních orgánů. Proto by bylo krásné vytvořit šperk ležící na srdci nebo bříšku např. dnes populární „belly chain“ nebo „body chain“.

Přesto jsem se svým výsledným návrhem spokojena. Zsvětla jsem granátovému tématu množství energie a dostala jsem se do větších hloubek, než jsem očekávala, ale určitě ne na dno. Téma to bylo krásné, práci zakončuji s novými zkušenostmi a chutí dále tvořit. Doufám, že jsem svým skromným podílem přispěla granátovému šperku. Je to sice kapka v moři, ale odcházím s pocitem dobře odvedené práce.

9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BÍBLOVÁ, Tereza. Hlasujte s námi! Která cena od českých designérů je povedená a co je propadák?. In: *CZECHDESIGN* [online]. 12.1.2022 [cit. 2022-05-17].

Dostupné z: <https://www.czechdesign.cz/temata-a-rubriky/hlasujte-s-nami-ktera-cena-od-ceskych-designeru-je-povedena-a-co-je-propadak>

Givenchy face jewelry. In: *Girlwithflowers.com* [online]. [cit. 2022-05-14].

Dostupné z: <http://girlwithflowers.com/wp-content/uploads/2015/03/givenchy-face-jewelry-3.jpg>

KALLOR, Amber. Beauty Bijoux: The Story Behind the Face Jewelry at Givenchy.

VOGUE [online]. 2015, 9.3.2015, 1 [cit. 2022-05-13]. Dostupné z:

<https://www.vogue.com/article/givenchy-face-jewelry-fall-2015>

ČERNÁ, Kateřina. Obyčejný pyrop. *Art & Antiques : umění žít s uměním*. 2008, 7(1), 2.

KŘÍŽOVÁ, Alena. *Lidový a zlidovělý šperk v českých zemích: Folk and popular jewellery in the Czech lands*. Přeložil Irma CHARVÁTOVÁ. Brno: Masarykova univerzita, 2021. ISBN 978-80-210-9877-0.

HANUS, Radek. *Český granát: historie, geologie, mineralogie, gemologie a šperkařství*. Vydání druhé. Praha: Granit, 2019. ISBN 978-80-7296-125-2.

ORSÁGOVÁ, Olga. *Český granátový šperk ve 20. století*. Olomouc, 2011. diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta

VOKÁČOVÁ, Věra. *Český granát (kat.výst.)*, Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, 1984.

10. PŘÍLOHY

Obrázek 3: Givenchy face jewelry. In: *Girlwithflowers.com* [online]. [cit. 2022-05-14]. Dostupné z: <http://girlwithflowers.com/wp-content/uploads/2015/03/givenchy-face-jewelry-3.jpg>

<http://girlwithflowers.com/wp-content/uploads/2015/03/givenchy-face-jewelry-3.jpg>

Zbytek obrázků je pořízeno mnou.